

اندیشه و اندیشمندان

سید محمدتقی آیت‌اللهی

اندیشهٔ جهاد

در آثار سید عبدالحسین لاری

مقاله حاضر بر اساس مطالعه‌ای تحقیقی و تفصیلی توسط نگارنده در تاریخ زندگانی مرحوم آیت‌الله العظمی سید عبدالحسین لاری^۱، مرجع فقید تقلید شیعه و رهبر قیامهای ضد استعماری و استبدادی جنوب ایران در نیمه اول قرن چهاردهم هجری قمری تدوین یافته و به مناسبت آغاز سده نهضت او ارائه می‌گردد. این مقاله به بررسی آراء و فتاوی وی در مسأله دفاع و جهاد می‌پردازد. او جهاد را بطور مطلق از مناصب فقیه ولی امر می‌داند و آن را از گهواره تا گور واجب می‌شمرد و رمز پیروزی و عزت مسلمین را در دو اصل جهاد و اتحاد می‌بیند و برای جهاد با دشمنان اسلام و دفاع از سرزمین‌های اسلامی به تشکیل جبهه متحد اسلامی با وحدت فرماندهی معتقد است. این نوشتار نیز مروری بر نکات ارزنده فتاوی جهاد او علیه بیگانگان بویژه قدرتهای استکباری آن روزگار روس و انگلیس، دارد و تصویری از قیام او علیه متجاوزان و اشغالگران استعمار بریتانیا را ترسیم می‌نماید.

* مرحوم آیت‌الله العظمی حاج سید عبدالحسین موسوی دزفولی نجفی لاری (۱۲۲۶-۱۳۰۳ ه. ش) از مراجع بزرگ شیعه در نیمه اول قرن چهاردهم هجری قمری بوده و از بنیانگذاران و نظریه پردازان و پیشگامان نهضت «مشروطه مشروعه» به شمار می‌آمده که در جنوب ایران حرکت وسیعی برای اجرای موازین قانون اسلام و تشکیل حکومت اسلامی بوجود آورده بود و سالهای متعددی به حمایت محرومان و مستضعفان به قیام برخاسته و از فریاد خواهان فریادرسی نمود، و با عقیده تفکیک دین از سیاست به مبارزه شدید برخاست و به احیای شریعت محمدی (ص) اهما همت گماشت و با طرح اصل «ولایت فقیه» در حکومت اسلامی برای جلوگیری از انحرافات که در نهضت مشروطیت پیش آمد به مردم هشدار داد. نماز جمعه را احیاء و اقامه کرد. به استقلال اقتصادی و سیاسی تأکید داشت و قطع علائق و احتیاجات از بیگانه را بر مسلمین واجب می‌شمرد و در نفی استعمار خارجی و استبداد داخلی با قاطعیت گامهای بلند و استواری برداشت. وی در روزگاری که انگلیس، ابر قدرت استعمارگر و مستکبر و خونخوار جهان آن روز، پنجسای خون‌آشام خود را تا مرفق در حلقوم مردم مسلمان فرو برده بود و حاکمیت زور را بوسیله ابادی و عمال خویش در جامعه حکمفرما ساخته و حالت خود باختگی در میان مردم ایجاد کرده بود، به جهاد علیه انگلستان حکم داد و خود در این راه به قیام برخاست و رنجها دید و دربدری‌ها کشید و با این همه از پای نایستاد و اسوه مبارزه و جهاد در راه خدا شد. وی تجاویزات روس را بر بلاد اسلامی محکوم ساخته و با آن به مبارزه ایستاد. او تنها یک نظریه پرداز سیاسی نبود بلکه مرد میدان عمل و مبارزه و کارزار بشمار می‌آید. وی که قبل از هجرت به ایران در سال ۱۳۰۹ هجری قمری (۱۲۷۰ ه. ش) از مجتهدین بنام حوزه علمیه نجف و اساتید مبرز آن حوزه بشمار می‌آمد از شاگردان برجسته میرزا محمد حسن شیرازی بود و در عراق نیز مبارزات زیادی با ظلم و استعمار جهان داشت و در نهضت تنباکو نیز دارای مجاهدات ارزنده‌ای بود.

او در سال مذکور به تقاضای مردم جنوب ایران که هیأتی را بسرای مذاکره با مرحوم میرزای شیرازی به سامرا اعزام داشته بودند و نیز به دستور آن قائد عظیم‌الشان اسلام و با احساس مسئولیت شدید در مبارزه با ستمهایی که بر مردم این سامان می‌رفت و با برخورداری از روحیه ایثار و فداکاری بسوی منطقه لارستان هجرت نمود و تحول عظیمی در این ناحیه پدید آورد به گونه‌ای که در حدود یکسال و اندی از ورودش به این سامان آوازه اقدامات او فضای عراق را فرا گرفت و میرزا را تحت تأثیر قرار داد تا آنجا که در نامه‌ای بلند بالا به وی، او را با عناوین عالم ربانی و فاضل کامل صمدانی مورد تجلیل قرار داده و در بخشی از آن آمده است: «ان شاه الله تعالی پیوسته در نشر احکام شرعیه و ابلاغ اخبار و احسانیت امامیه و نهی از منکر و امر به معروف و اعانت مظلومین و هدایت جاهلین مؤید و منصور باشید... چون از کیفیت سلوک جنابعالی واقفانه شعائر اسلام مطلع گردیدم مسرور شدم و همین گمان را به جنابعالی داشتم... صاحب شریعت غرا در همه حال همین و ناصر شما است. از تشییحات دین که بر دست شما جاری شده بسیار خوشوقت شدم خدای جل ذکره جزای خیر عطا فرماید.»

مقابله با انقلابات ملتها و به هنگام بیداری مردم تحت سلطه چگونه با آنها برخورد نموده و سعی در انحراف آن داشته‌اند.

اصل ولایت فقیه، ضابطه کلی

در یک دید کلی وقتی از «ولایت فقیه» سخن به میان می‌آید، مراد وسیله‌ای است که از طریق آن «ولایت الهی» بر جامعه اعمال می‌شود. به عبارت دیگر «ولایت فقیه» در طول «ولایت خدا» بر انسان قرار گرفته و این پیامی است که جانمایه اصل «ولایت فقیه» به شمار می‌آید.

درون مایه اصل «ولایت فقیه» عبارت از این اندیشه است که وقتی امام معصوم (ع) در میان مردم نباشد، و در غیبت به سربرد دیگر شخص خاصی نمی‌تواند و حق ندارد که حاکم بر مردم باشد. بلکه از این پس، تنها ملاکها و معیارهای اختصاصی و ذاتی نیست، بلکه جنبه اکتسابی داشته و تمامی افراد ملت در کسب آن یکسانند و می‌توانند، بلکه موظفند آن را به دست آورند، و در صورتیکه این ملاکها به کار گرفته شود «امت اسلام» در سیر تکاملی خویش از انحراف اصولی رهایی می‌یابد.

ملاکهای حاکم بر جامعه در زمان غیبت امام معصوم (ع) عبارتند از: «علم و تقوی» و این مطمئن‌ترین مجرای است که می‌تواند بیانگر احکام الهی از منبع وحی به میان مردم باشد و «فقیه جامع‌الشرایط» در فرهنگ اسلامی کسی جز «اسلام شناس متقی» نیست. در تعبیر اسلامی، «فقیه جامع‌الشرایط» ملتقای عناوین «علم و تقوی» و مجمع این دو ملاک اساسی برای هدایت امت اسلامی و اجرای احکام الهی است.

بدینگونه، اصل «ولایت فقیه»، زمینه تحقق رهبری فقیه عادل متقی آگاه به زمان و مدیر و مدبر و سانس و شجاع را فراهم می‌سازد. این چنین رهبری، براساس ارزشهای مکتبی برگزیده می‌شود و امت از

جهاد با کفار و دفاع از میهن اسلامی از دیر باز مورد توجه علمای مجاهد و فقهای برجسته اسلام بوده و جایگاهی خاص را در فقه اسلامی به خود اختصاص داده است، فقهای بزرگ در آثار فقهی خود بحث مبسوطی را تحت عنوان «کتاب جهاد» گشوده‌اند و در کمیت و کیفیت آن به بحث پرداخته‌اند و فتاوی خود را در این زمینه بیان داشته‌اند.

مقاله حاضر به بررسی آراء مرحوم آیت‌الله العظمی سید عبدالحسین لاری^(۱) رهبر قیام ضد استبدادی و استعماری جنوب ایران در نیمه اول قرن چهاردهم هجری که از چهره‌های درخشان مرجعیت شیعه در آن عصر بوده است می‌پردازد و مروری بر جهاد مقدسی که به زعامت او علیه ابر قدرت استعمارگر آن روزگار (دولت بریتانیا) صورت گرفت دارد.

چنین بررسی از چند جنبه حائز اهمیت است: نخست آنکه دیدگاه مرجعی مجاهد و مبارز را در این مسأله اساسی بررسی می‌کند و نگرش او را به این موضوع مهم معرفی می‌نماید و شیوه علمی وی را ارائه می‌دهد. دوم، هماهنگی والای دیدگاه او در مسأله جنگ بانگش حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی مدظله العالی به این امر مهم نشان می‌دهد و بیانگر اصالت این تفکر و نظریه پردازی در میان مراجع بزرگ و مجاهد و روشنگر اسلام است.

ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که زندگی و حیات ملتها همواره مدیون تجربیات گذشتگان بوده و هویت تاریخی و شخصیت هر ملتی را تاریخ گذشته آن تشکیل داده است.

در نگرشی کوتاه و مجمل به زندگی انسانها و جوامع انسانی، به وضوح می‌توان دریافت که ملتها زمانی به رشد و توسعه فرهنگی و اجتماعی و یا سیاسی و اقتصادی دست یافته‌اند که از حوادث گذشته خود و دیگران بهره‌مند گشته و درس آموخته‌اند. تاریخ گذشته، به روشنی نشان می‌دهد که قدرتهای بزرگ جهانی در

اقتدار جامعه از فرمانروایان و کارگزاران حکومت و دولت گرفته تا خزانه داران و مردم عادی، در تمام امور حسبیه و اجراء حدود شرعی و ترجیح و تعیین احکام کلی و مصالح نوعی، اعم از عزل و نصب و تعزیر و حدود و تغییر و تبدیل و تالیف قلوب یا تبلیغ احکام یا اتمام حجت رسول و امام (ع)، «ولایت» دارد و «حاکمیت» او محرز است و نافذ و جاری، و از نظر شرعی هیچکس حق مخالفت و معارضه با حکم الهی او را ندارد (۴).

از این رو، برای رفع موانعی که در نهضت مشروطیت بر سر اجرای قوانین الهی بوجود آمده و موجی که از غرب برای انحراف نهضت از مسیر اصلی خود، که حاکمیت قانون اسلامی است، کمر همت بست. او این اصل را ضابطه کلی و جامع علمی و عملی شرایط و رفع موانع دانسته و مشروطیت قانون و مجلس و انجمن شورایی را بدان وابسته می‌شمرد (۵).

جهاد: منصبی از ولایت فقیه

او، جهاد با کفار در مبارزه آنها با اسلام و ضرب جزیه برایشان را از مناصب ولی فقیه می‌دانست (۶) و همان حوزه اقتداری را که در زمان حضور امام معصوم (ع) بر حضرتش در امر جهاد متصور است در دوران غیبت برای فقیه جامع الشرایط معتبر می‌شمرد و به عبارت دیگر، جهاد ابتدائی را نیز از مناصب فقیه ولی امر می‌داند و در این زمینه بحث مستوفائی را ارائه می‌دهد (۷).

بر این اساس در جنگ بین الملل اول در دستوراتی که به سردار عشایر صادر می‌کند پس از بیان مقدمه‌ای بر همین نکته تأکید می‌نماید و می‌گوید: «من که مجتهد و جانشین پیغمبر اسلام (ص) هستم بدینوسیله فتوی می‌دهم که جهاد با این کفار حربی (انگلیسیها) واجب است» (۸).

مرحوم شیخ بهاء الدین عاملی (شیخ بهائی) در جامع عباسی پس از بیان شروط جهاد می‌نویسد: «هر گاه این

نظر مکتبی موظف است که لحظه به لحظه زندگی فرد منتخب و جزئیات رفتار و تصمیمات او را زیر نظر داشته باشد. چرا که در اسلام فرد و گروه حاکم نیست، بلکه مکتب حاکم است. نظارت مستقیم و همه جانبه یکایک افراد امت در این باره تنها یک حق نیست بلکه بنا به اصل «امر به معروف و نهی از منکر» یک «وظیفه» است.

اختیار «فقیه جامع الشرایط و ولی امر جامعه» عبارتست از اشراف و نظارت وسیع بر جامعه و همه نهادهای حکومتی و اجرایی، بررسی مسائل موجود جامعه و اینکه این مسائل با معیارهای اسلامی سازگار است یا نه؟ بنابراین، اصل «ولایت فقیه»، ضامن اجرایی احکام الهی در جامعه اسلامی است و پشتوانه حسن اجرای امور در امت بوده و عامل اساسی جلوگیری از ایجاد هر گونه انحرافی در نظام اسلامی به شمار می‌آید (۹).

آیت‌الله لاری، مباحث علمی و استدلالی فقهی مفصلی را در اثبات این اصل اساسی و میزان و اختیارات وسیع «فقیه ولی امر» در امور حکومتی و قضائی و نظامی و کلیه شئون حیات انسانی دارد و عام بودن وظیفه، برای اجرای حکومت اسلامی راحتی در زمانی که پیامبر و امامان معصوم (ع) در میان مردم حضور نداشته باشند، در مورد «فقیه جامع الشرایط» با استدلال متقن فقهی و اصولی به اثبات می‌رساند. به عقیده او، اجرای قوانین اسلامی در هیچ عصری تعطیل بردار نیست و «ولسی فقیه» از جانب امام معصوم عصر (ع) نیابت عامه و خلافت مطلقه دارد که زندگی بشر را در غیبت معصوم بر اساس «موازین وحی» تنظیم کند. در دوران غیبت کبرای امام دوازدهم فقیه ولی امر از تمام اختیارات ولایت تشریحی امام غائب برخوردار می‌باشد (۱۰).

از نظر او، حق ولایت کلیه «اولی بالمؤمنین من انفسهم و اموالهم» حق «ولسی فقیه» است. ووی بر همه

جهاد و اتحاد: رمز پیروزی و عزت جامعه اسلامی بارزترین ویژگی و مزیت مجتهد لاری، که در سراسر زندگی او جلوه داشت، تبری و برائت او از سیاست ابرقدرت مستکبر آئروز، دولت انگلیس و کردارهای ناهنجار و ننگین آنان در بلاد اسلامی، به ویژه ایران بود. او در برابر تجاوزات دولت انگلیس به خاک ایران به قیام بر می خیزد و پیوسته بر آن است تا با جدیت تمام از نفوذ استعمارگران به ویژه انگلیس جلوگیری کند و راه رابر نفوذ سیاست بیگانگان ببندد. (۱۲)

وی در تعبیراتی که درباره انگلیس‌ها به کار می برد، آنان را «ابالیس انگلیس» (۱۳) می نامد. و ایشان را بدترین نوع شیاطین روزگار معرفی می کند، در عین حال، سید هرگز فجایع و جنایات همسایه شمالی ایران، دولت روس را از دیده پنهان نمی دارد و در مورد نفوذ سیاست مکارانه آنان به ملت مسلمان، هشدار می دهد و از آنها به «روس بدتر از مجوس» (۱۴) تعبیر می کند.

او درباره قراردادها و معاهداتی که فرمانروایان و کارگزاران حکومتی کشورهای اسلامی با بیگانگان منعقد ساختند و موجب گسترش نفوذ بیگانه و اشغال بخشی از سرزمینهای اسلامی شده و استقلال مسلمین را به مخاطره افکننده است بدینگونه داد سخن می دهد :

«هر قرار و مدار و رأی و حکم و معاهده و پیمانی که از روی نادانی و سفاهت و نادرستی و یا با زور و فریبکاری و ستمکاری یا از روی مخالفت با قانون شریعت اسلامی از وکلاء و اماناء دول اسلامی صادر گشته است، بیهوده و باطل و غیر قابل اجراء بوده و به هیچ روی قابل قبول نیست. چرا که عمل سفیهان و نابخردان و خطاکاری آنها در حق خود آنها، از نظر شرعی و هم از دیدگاه خرد روا و نافذ نیست چه رسد به آنکه در حق دیگر مسلمانان مطاع، نافذ و قابل اجرا باشد.

بنابراین، واگذاری عدن به بیگانگان و خارجیان

دوازده شرط بهم رسد واجب است در حالت حضور امام که خود به جنگ رود یا کسی را به اجرت بگیرد که عوض او به جنگ رود، مگر آنکه امام او را به اسم طلبیده باشد.»

مجتهد لاری در حاشیه این مطلب می نویسد: «بلکه عموم ادله نیابت نائب عام جامع الشرایط علاوه بر استصحابات و جوبش و عدم سقوطش کافی است در اطلاق و بقاء و جوبش در زمان غیبت از هر جهت و موهومات سقوطش در زمان غیبت از نصوص و غیره مستند است ظاهراً به حصول موانع تقیه و غیره نه عدم مقتضی و فقد شرایط» (۹).

و نیز در جای دیگری از حاشیه چنین می نگارد: «مطلق جهاد کفار و منافقین که در حضور امام (ع) واجب و معمول بوده همچنین در غیبت امام (ع) با نائب عام جامع الشرایط متمکن غیر ممنوع از تقیه و طغایه کماکان باقی بر وجوب مستصحب سابق است چرا که سقط و مانعی غیر از تقیه و طغایه بهم نرسانده است.» (۱۰)

جهاد از چه زمان واجب می شود؟

آن مرحوم معتقد بود که وجوب جهاد به درازای عمر انسان استمرار دارد و هرگز این مهم از انسان مسلمان سلب نمی شود و تا فتنه استکبار جهانی باقی است و حکومت حق به کمال بر عالم حکمفرما نشده تکلیف جهاد بر مردم مسلمان وجود دارد و مبارزه با خصم باید تداوم یابد. او در پاسخ استفتائی که علمای شیراز در این رابطه از وی نموده و زمان وجوب جهاد را جویا می شوند با صراحت می گوید:

«الجهاد من المهد الی اللحد» (۱۱) که یکی از علمای بزرگ آن را به نظم فارسی برگردانده است:

چومردان حق رهروی زنده باش

ز گهواره تا گور رزمنده باش

قطع دستهای کفار خارجی را از نهادهای سیاسی واداری و اجرائی و اقتصادی خواستار بود. وی در این رابطه می‌نگارد:

«قانون ملی برای این است که مصالح شریعت و ملت و دولت را در نظر گیرد و با تکیه بر نصوص قرآنی، وحشت تفرقه و جدائی و تک روی افراد را از بین ببرد، و همه را با نیروی اتحاد و استمداد به مدد الهی عزت بخشد و برای جهاد با دشمنان اسلام و دفاع از سرزمین‌های اسلامی جبهه‌های متحد، از همه اقشار مردم، از دور و نزدیک، و داخل و خارج از همه مسلمین اعم از شیعه و سنی و خاصه و عامه، بوجود آورد و ناموس و شرف اسلام و مسلمین را، از هر جهت با تشکیل جبهه متحد اسلامی، حفظ و نگهداری کند. که خدای بزرگ فرموده است:

«ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفاً كأنهم بنیان مرصوص» (صف/۴)

(خدا، مؤمنانی را که در صف جهاد با کافران پیکار می‌کنند و همچون سدی آهنین و بنائی استوار هم‌دست و پایدارند، بسیار دوست دارد).

«ان تنصروا الله ينصركم و يسئبث اقدامکم» (محمد/۷)

(اگر خدا را یاری دهید، خدا شما را یاری خواهد کرد و به پیروزی خواهد رساند و گام‌های شما را استوار می‌گرداند).

و امام (ع) فرمود: الجهاد باب من ابواب الجنة فتحالله لخاصة اوليائه و هولباس التقوى و درع الله الحصينه و جنته لوثيقه فمن ترك البسه الله الذل و سيم الخف و ريث بالصغار.

جهاد دری از درهای بهشت است که خداوند برای دوستان خاص خود آن را می‌گشاید و لباس پرهیزگاری و سپر نیرومند الهی و پیمان نیکوست و هر کس جهاد را ترک کند، خداوند لباس ذلت و زبونی به او می‌پوشاند. (۱۷)

و فرمانروایی آنها بر مصر ورود نیل و سایر کشورهای اسلامی و مداخله آنها در جزائر عرب و مرزها و سرزمینهای اسلامی در وصایا و سنت نبوی (ص) بامنع شدید روبروست، و گذاری مسقط و بحرین به کفار خارجی و نیز بندر دویسی و شارجه و بندر جاسک و سرزمین قفقاز و ترکمان و افغان با خیانت و از روی نابخردی و سفاقت از دست داده شده است. از اینرو، باید تمام این سرزمین‌ها، همچون گذشته به اصل خود باز گردند و طمع بیگانگان از سرزمینهای اسلامی بریده شود و دست نیرنگ و تزویرو دشمنی آنان با نیروی جهاد و اتحاد قطع و کوتاه گردد. (۱۵)

او، در این بیانیه، که در سال ۱۳۲۵ هجری قمری (۱۲۸۶ هجری شمسی / ۱۹۰۷ میلادی) به چاپ رسیده است، پیش از هر چیزی بر قانون شریعت اسلام تکیه و تأکید دارد و استرداد سرزمینهای غصب شده اسلامی را با جهاد و اتحاد ملل اسلامی طلب می‌نماید و امت اسلامی را به قطع دستهای استعمارگران از این سرزمینها فرا می‌خواند و داوری این درد را اجرای دواصل اساسی و مهم معرفی می‌کند:

۱- جهاد

۲- اتحاد.

وی معتقد بود که «هر قانونی که در مقابل شریعت اسلام وضع شود، به هراسم و رسم که باشد مفسد و غلط بوده و موجبات گمراهی و پلیدی و تباهی را فراهم می‌سازد.» (۱۶) بر این اساس و با اعتقاد راسخ بدین حقیقت، وی کتاب «قانون مشروطه مشروعه» را در همان زمان نوشت و در برابر «قانون غربیان» سخن از «قانون ملی» به میان آورد.

از جمله ویژگیهای بارز قانون ملی او خاتمه بخشیدن به موجبات جدائی دولت و ملت و تأکید خاص بر اتحاد ملل مسلمان بوده و تشکیل جبهه متحد اسلامی را برای جهاد و دفاع در مقابل بیگانگان و دشمنان اسلام لازم و واجب می‌شمرد. و

بررسی زمینه‌ها و نکات احکام جهاد

بی‌کفایتی حکومت‌های استبدادی و سلطنتی موجبات استیلا و نفوذ بیگانگان را بر ممالک اسلامی فراهم می‌آورد و منجر به قراردادهای ننگین و تحمیلی بر بلاد مسلمین و پایمال شدن حقوق مسلمانان می‌شد که این استیلا و نفوذ تنها به ابعاد سیاسی ختم نمی‌گردید بلکه جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و نظامی و اقتصادی را نیز فرا می‌گرفت و اینهمه برای مجتهد لاری که به عزت مسلمانان و حاکمیت اسلام ناب می‌اندیشید قابل تحمل نبود.

وی هرگز دولتهای استبدادی را به رسمیت نمی‌شناخت و انثری روشنگرانه را تحت عنوان «آیات الظالمین» در سال ۱۳۱۴ هجری قمری (۱۲۷۵ هجری شمسی / ۱۸۹۷ میلادی)، یعنی تقریباً ده سال پیش از آغاز نهضت مشروطیت و در اوج استبداد قاجار منتشر ساخت و در آن پرده از فجایع ستمکاران برداشت و به تبیین اشکال گوناگون ظلم و چهره کزیه ستمکاران و ویژگیهای آنان با استناد به آیات قرآن و سنت معصومین پرداخت و چهره ناپاک شاهان ستمگر و فرمانروایان بیدادگر را که ادعای مسلمانی دارند و خود را مؤمن و درستکار می‌دانند، رسوا ساخته و با استدلال‌های محکم علل فریبکاری آنان را روشن ساخته و توجیه‌گری‌های ایشان را بیهوده نمایاند. (۱۸)

او در فتوایی با صراحت در زمان قاجار اعلام داشت: «واجب است تبدیل سلطنت امویة قاجاریه به دولت حقه اسلامیة»^(۱۹) و در این راه مردم را از پرداخت مالیات به حکومت مرکزی و یا کارگزاران آن برحذر می‌داشت^(۲۰) و با پیروان انبوه خود در لار علناً علم طغیان علیه نظام استبدادی برافراشته^(۲۱) و به اوامر اولیای دولت گوش فرا نمی‌داد و قیام عجیبی را رهبری می‌کرد. (۲۲)

تا بدانجا که در لارستان و توابع، که

منطقه بسیار وسیعی را شامل می‌شد، حکومت اسلامی تشکیل داد.

در میان اعضای آن، شخصیت‌های علمی و مذهبی ممتازی قرار داشتند و در لوای رهبری او شهروندانی بودند که آنان را از شریعی عدالتی‌هایی که به دست زمینداران، ستمگران، خوانین و فئودالهای مستکبر می‌رفت، حفظ می‌نمود. مردم با خرسندی مخارجی را که حکومت مستقل اسلامی او لازم داشت تأمین می‌کردند.^(۲۳)

وی، حتی تمبر پستی بنام این حکومت به چاپ می‌رساند که این تمبرها اکنون در نزد گردآورندگان تمبر ارزش فراوان دارد.^(۲۴) بر روی تمبر پستی که در حکومت او به چاپ می‌رسید نوشته شده است: «پست ملت اسلام»^(۲۵).

او حتی کارخانه اسلحه‌سازی دایر کرده بود.^(۲۶) دستگاهش منظم و با انضباط بود و برپایه شریعت صدر اسلام عمل می‌کرد.^(۲۷)

در بدو ظهور انقلاب مشروطیت حکم جهاد علیه مستبدین صادر کرد و مکرر با آنان جنگید و در سال ۱۳۳۶ هجری قمری یعنی در زمان استبداد صغیر به مرحوم سید مرتضی مجتهد اهرمی دستور داد بوشهر را از تصرف مستبدین خارج سازد و او نیز با کمک رئیسعلی دلواری و میرزا علی کازرونی چنین کرد.^(۲۸) از جمله قراردادهای ننگین که ایران را به دو

منطقه نفوذ بسین دولتهای انگلیس و روس تقسیم می‌نمود قرار داد ۱۹۰۷ بود. انگلیسها نسبت به فارس و جنوب ایران حساسیت خاصی داشتند و از نظر استراتژیکی برای این مناطق اهمیت ویژه‌ای قائل بودند. مجتهد لاری در همان زمان موضع قاطعی در برابر این پیمانها گرفته بود^(۲۹) و انگلیسها بویژه از روز گاران دور کینه او را به خاطر مواضع قاطع و آشتی‌ناپذیرش علیه استعمار گران و بویژه انگلیس در دل داشتند.

سنقالله فی الذین خلوا من قبل ولن تجد لسنة الله
تبدیلا و هر کس راه فرار و جای قرار به این کفار بدهد
مستحل حرام و مرتد از اسلام و الامقام و عبد اصنام
شده.

اعلان به هر کس و هر جا واجب که هر کس واقف
به تکلیف خود شده و هر کس به قیاس و استحسان
مخالف حکم قرآن و امام زمان علیه السلام فمثله کمثل
الشیطان خارج عن الاسلام و الایمان.

اقل خدام الشریعة المطهرة صحیح عبده
عبدالحسین الموسوی

اصل این دو حکم جهاد که با خط خوشی نوشته
شده و توسط محررین تکثیر و باز نویسی گردیده و به مهر
مجتهد لاری مهور گردیده موجود است. جالب
اینجاست که هیچ یک از این احکام با «بسم الله الرحمن
الرحیم» شروع نمی شود و این نکته کنایی از تعبد
خاصی است که صاحب فتوا به سیاق قرآن کریم دارد.
سوره براءت در قرآن با آیه شریفه «بسم الله الرحمن
الرحیم» آغاز نمی شود. با توجه به این اصل که فتاوی
مذکور بیانگر براءت از کفار و مشرکین است به همین
سیاق تأسی شده است. در این دو حکم جهاد نکات
مهمی جلب نظر می کند که در زیر بدان اشاره می شود:

۱- امر جهاد بر اساس محکومات قرآن مقرر
گردیده و سنتی الهی و تغییر ناپذیر بوده و جنبه جاودانی
دارد و حکم صاحب شریعت غرا امام عصر ارواحنا
لمقدمه الفداست و شیوه علمای مجاهد اسلام می باشد.

۲- همه مسلمانان حتی زنان و کودکان مکلفند که
در جهاد و دفاع از میهن اسلامی با متجاوزین و کافران
خارجی و اعوان و انصار و دست نشانندگان داخلی آنان
شرکت کنند.

۳- به خصم هیچگونه مهلتی نباید داد و راه فرار را
بر او باید بست و پناه بدانان نداد و شیوه‌های اتخاذ نمود
تا مهلت بازسازی نیروهای خود را نیابند و آنچنان
سر کوب گردند که عبرتی برای صاحبان بصیرت باشد.

وی صریحا پیمانهای دولتهای استبدادی و نیز
قراردادهای دول متجاوز خارجی، که این مناطق را به
صورت حوزه نفوذ سیاست خود در آورده بودند، مردود
و غیر قانونی می شمرد. (۳۰)

با این زمینه بود که او فرمان جهاد علیه بیگانگان
را صادر کرد که در اینجا به ارائه عین متن آنها
می پردازیم:

اعلان فرمان قضا جریان حضرت سبحان
حسب الاحکام ملک علام و حجج اسلام و امام
علیه السلام و الامقام و محکومات قرآن «یا ایها النبی
جاهدو الکفار و المنافقین و من یتولهم منکم فاولئک
منهم» اعلان به هر جا و هر کس از فرق ششصد کسرور
مسلمین داخله و خارجه، حتی بر صبیان و نسوان واجب
فوری است جهاد و دفاع این کفار و اعوان این کفار و
سد ابواب طمع و بهانه مالیات و گمرک و قرنطینه و
تذکره و گرفتن اسلحه از مسلمانان و هم چنین سد
ابواب قرار و جای قرار بر این کفار حربی و اعوان این
کفار از هر گوشه و کنار و کوچه و بازار بدون مهلت و
انزار جز بعداد النار و خزی عار و صفار و عبرة لاولی
الابصار چنانچه حق تعالی فرموده: فاقتلوا المشرکین
حیث وجدتموهم و خذوهم و احصروهم و فضل الله
المجاهدین علی القاعدین درجه و من جاهد فانما
یجاهد لنفسه وله من الانعام فی کل عام ماتادینار فی
بیت مال المسلمین من سهم المولفه و الجاهدین
مع الاجر العظیم و انا به زعمی.

اقل خدام الشریعة المطهرة صحیح
عبده عبدالحسین الموسوی

حسب الارقام و احکام اسلام و علماء اعلام و
محکومات قرآن و امام زمان علیه السلام واجب است بر
تمام مسلمانان حتی بر نسوان و صبیان جهاد و دفاع
ابالیس روس و انگلیس بهر نحوی از انحاء امکان و لو به
سنگ قلیل و چوب نخیل با عجاز خلیل و رب جلیل
حجارة من سجیل علی اصحاب القیل.

به حساب می‌آیند از هر حیث و جهت رهائی بخشید (۳۲).

... بنا به مصلحت جامعه و برای دفع مفاسد، لازم است که مالیات وضع شده بر اقشار کم درآمد، به مراسم و رسم و عنوانی، برداشته شود و این افراد از پرداخت آن معاف گردند (۳۳).

... دست فساد و مفسده کفار خارجی را از هر کار و اختیاری که در مملکت جریان دارد بویژه، اختیار گمرکات سرحدات اسلامی، قطع و کوتاه بنماید... آیا در تمام مملکت اسلامی کسی نیست که قادر باشد مدیریت گمرکات را در دست گیرد و این رشته وابستگی به بیگانگان گسسته گردد و اسلامیان را از ذلت نیازمندی و ننگ وابستگی به خارج رها سازد (۳۴).

۵- همکاری با دول استکباری و بیگانگان و نیز فرار از جنگ و جهاد موجب ارتداد از اسلام می‌گردد و مخالفین جنگ مخالفین قرآن و امام زمانند و همچون شیطان از حوزه ایمان و اسلام خارج خواهند بود.

۶- خداوند مجاهدین را بر قاعدین به درجات زیاد برتری بخشیده و آنکه روبرو جهاد آرد برای عزت و شرف خویش گام برداشته و هزینه او باید از بیت‌المال مسلمین تأمین گردد و یقیناً مجاهدان را نزد خدا اجری بزرگ است.

۷- جهاد و دفاع هرگز از انسان مسلمان سلب نمی‌گردد و حتی اگر همه امکانات هم از بین برود با سنگ ریزه و چوب نخل هم که شده باید جنگ با دشمن را تا آخر ادامه داد.

و جوب خود کفائی نظامی

مجتهد لاری عقیده داشت که تعلیم و تربیت اصول و فروع و علوم و حرفه‌ها و صنایع و آنچه که مسلمانان بدان نیازمندند به آن حد که بر خود کفائی برسند، و از شر وابستگی به کفار خارجی بی‌نیاز گردند، از جمله مصارف و جوه بیت‌المال است، وی در

ع- جهاد صرفاً جنبه نظامی ندارد بلکه در همه جنبه‌های دیگر حیات انسانی مطرح است، نفوذ سیاست ابرقدرتهای روس و انگلیس در کشورهای اسلامی نیز تنها از جنبه نظامی نبوده بلکه جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... را نیز دربر می‌گرفته است. یکی از مسلمانان غرب شناس چندی قبل در یکی از مجامع اروپایی با صراحت اعلام داشت:

«غرب برای تسخیر شرق سه ابزار و اسلحه در دست دارد که اتفاقاً هر سه با حروف (M) شروع میشود.

۱- Missi onary یعنی مبلغ و کشیش

۲- Medicine یعنی دارو و دکتر و معالجه

۳- Military یعنی ارتش» (۳۱).

مجتهد لاری با هر سه ابزار مذکور در مبارزات جدی خود به قیام برخاست. مالیات و گمرک و قرنطینه و تذکره و گرفتن اسلحه از مسلمین و... نیز ابزارهایی بودند که در این مقوله می‌گنجد و سلطه غرب را بر کشورهای اسلامی در پی داشتند، او در جای دیگر نکات ارزنده‌ای را در این خصوص بیان می‌دارد که برای نمونه به اختصار به چند مورد اشاره می‌شود:

«باید مردم را از بدعت گذرنامه و قرنطینه عبوری مسافران و حجاج بیت‌الله الحرام رها کند. چه از آن تاریخ که این بدعت ناپسند مرسوم شده، نقص و کاستی وزیران برای مردم پدید آورده و استمکاری و دشمنی را افزون ساخته است و به جای بزرگداشت مهمانان خدا آنها را در هر بسندر و گذرگاهی، خوار گردانیده و باذلت و سرشکستگی چند برابر جزیهای که باید از کفار بگیرند، به خاطر گذرنامه ورودی و قرنطینه از آنها پول دریافت می‌دارند... افراد را از زن و مرد گرفته و در بیمارستان کفار زنده بگور می‌کنند و کسی را از کشتن و سوختن آن مسلمان زائر خانه خدا خیر نمی‌دهند.

... باید کشور را از دست پزرشکان خارجی که پایگاهی اساسی برای حاکمیت کفار خارجی و بیگانگان

خصوص مسائل نظامی می‌نویسد:

«فراگیری و آموزاندن تیراندازی و اسبدوانی و کسب همه ملکات شجاعت و آموزش نظامی و آنچه که برای جهاد و پیکار و دفاع در مقابل اشرار و کفاری که به مسلمانان و دین و آئین اسلام زیان وارد می‌سازند، از جمله مصارف واجب و مصالح لازم شرعی بیت‌المال است و در این راه از هر لحاظ، هم از نظر فراگیری و آموزاندن و هم آمادگی و کارائی و هم نیروی نظامی متحد و منسجم، باید کوشش زیاد به عمل آید، و آنچه مناسب با وضع زمان و مکان و حال مسلمانان است و مسائل و اسباب جنگ و اسلحه قوی برای دفاع از مرزها و سرزمین‌های اسلامی و جهاد در راه خدا تهیه شود. (۲۵)»

در این راستا، مجتهد لاری علاوه بر تاسیس کارخانه اسلحه سازی که بیش از این بدان اشاره شد، قشون و ارتشی با ساز و برگ تدارک دیده بود. او حتی پیروانش را به تعلیمات نظامی ترغیب می‌کرد و عده زیادی از افراد هم کارآموزی دیده بودند، اینان در مجاهدات اسلامی و برای حفظ حقوق محرومین در برابر خوانین، فئودالها و عوامل استبداد نقش مهمی داشتند و در اعاده مشروطیت و وظیفه برجستهای را ایفا نمودند. از این افراد در تاریخ به نام «تفنگچیان سید لاری» و یا «چریکهای فارس و سید لاری» یاد شده است.

به علاوه آنان در جنگ بین‌الملل در برابر تجاوز انگلیس به جنوب ایران و به قیادت او نقش بارزی داشتند. (۳۱)

قیام مجتهد لاری علیه تجاوز انگلیس

در دوران جهاد علیه تجاوز نظامی انگلیس در جنوب ایران دو جبهه وجود داشت جبهه اول به رهبری آیت الله العظمی حاج سید عبدالحسین مجتهد لاری و به سپهسالاری سردار عشایر صولت الدوله قشقایی که با حمایت مادی و معنوی مردم شیراز علیه متجاوزان انگلیسی به جهاد مشغول بودند. از دیگر سرکردگان

برجسته این قیام ضد انگلیسی باید از ناصر دیوان کازرونی، رئیسعلی دلواری، زایر خضرخان و شیخ حسین جان چاه کوتاهی نام برد. جبهه دوم شامل خوانین و تفنگچیان ایلات خمسه و بخشی از خوانین و تفنگچیان ایل قشقایی که به سرکردگی خانواده قوام و حبیب الله خان قوام الملک شیراز و در همدستی با رجال وابسته به استعمار بریتانیا در تهران، در جهت منافع انگلیس و دولت مرکزی عمل می‌کردند و در ستیز با عشایر مجاهد قرار داشتند. (۳۷)

ایوانف مورخ شوروی می‌نویسد:

«در اکتبر سال ۱۹۱۱ انگلیسیها نیروی مسلح خود را در نواحی جنوبی ایران پیاده کردند و سپس نیروهای جدید روسیه تزاری در شمال ایران وارد کشور شدند.» (۳۸)

در این مرحله، حضور نظامی انگلیس در جنوب ایران با مقاومت شدید روحانیت، مردم و عشایر جنوب مواجه شد، رهبری این قیام سراسری با سید عبدالحسین مجتهد لاری است.* او نه تنها مردم و عشایر را به مقاومت در برابر تجاوز اجنبی فراخواند بلکه رأساً دست به قیام مسلحانه زد. (۳۹) و مردم را به سرنگونی حکومت مرکزی دعوت کرد. در «کتاب آبی» از نشریات وزارت امور خارجه انگلیس می‌خوانیم:

«حضرت حجته الاسلام والمسلمین سید علی خامنهای ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران و رئیس شورای عالی دفاع ضمن حضور در مانور پانصد هزار نفری سپاهیان محمد (ص) در شیراز (۱۳۶۶/۹/۷) که از نقاط مختلف استان فارس در شیراز اجتماع کرده بودند با اشاره به مقاومت مردم جنوب ایران در برابر متجاوزان انگلیسی و دستگاه استبدادی قاجار به نقش ارزنده رهبری مجتهد لاری می‌گوید: «این استان یکی از مراکزی است که در طول صد سال اخیر یادی گرمی از خود بر جای گذاشته و نام و یاد مبارزان این خطه با نام روحانی بزرگی چون مرحوم آیت‌الله العظمی سید عبدالحسین دزفولی لاری آمیخته است، همه اینها نشانه‌هایی از پیشگامی این شهر و استان و این مردم است که امروز هم مثل گذشته در میدانهای نبرد با دشمنان اسلام از همیشه پرشورتر و گرمی‌تر حضور دارند. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۶/۹/۸، ص ۲.»

کفار حربی واجب است و هر که از جهاد رو برتابد یا به نحوی از انحاء به آنها خدمت و مساعدت کند، مردود جامعه ایرانی است و زن در خانهاش بر او حرام خواهد بود. شما که رئیس و ایلخانی هستید باید به مجرد رؤیت حکم جهاد که علیحده نوشته شده و به شما تسلیم خواهد شد جهاد را آغاز کنید و کلیه افراد قشقائی و سایر ایلات و عشایر جنوب باید تحت امر و پیشوائی شما مشغول شوند تا آن زمان که این قوم حيله باز و مکار را از مملکت بیرون کنید. و هر که در این جنگ کشته شود شهید خواهد بود. و آن کس که از دشمنان دین و وطن بکشد استحقاق ورود به بهشت خواهد داشت. والسلام علیکم و رحمت الله و برکاته. (۴۴)

متن فتوای جهاد مجتهد لاری (۴۵)

اعلان فرمان قضا جریان حضرت سبحان و محکمات قرآن و امام زمان (ع) «یا ایها الذین آمنوا جاهدوا الکفار والمنافقین و من یتولهم منکم فانه منهم» اعلان به هر کس و هر جا از فرق مسلمین خارج و داخل حتی بر نسوان و صبیان و سلطان و فرمانفرما و قوام و اعراب و هر کس که لاف از مسلمانی می زند، واجب فوری عینی است خصوصاً در این زمان امتحان کفر و ایمان، جهاد و دفاع این کفار حربی ابالیس انگلیس و اعوان ایشان و سد ابواب طمع و جای قرار و راه فرار از هر گوشه و کنار و کوچه و بازار بدون مهلت و انذار و بغضاب النار و خزی عار و صغار چنانچه حق سبحانه و تعالی در کلام الله مجید فرموده است:

فاقتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و خذوهم واحصرهم واقعدوا لهم کل مرصد. و هر کس تخلف و تقاعد از این جیش مجاهدین و از این جهاد اکبر و نهی از منکر نماید، کأن تخلف از جیش اسامه و امام عصر (ع) نموده، اعم از اینکه ملحق به جیش کفار بشود یا نشود مرتد و خارج از اسلام است و مال و جان او مال مسلمانان است ولو قوام الملک باشد چنانچه شارع مقدس فرموده: من استحل الحرام خرج عن الاسلام و

«به موجب راپرت واصله، ناحیه لار معرض تاخت و تاز و تعدیات سید عبدالحسین لاری است و مشارالیه اعلام نموده است پرداخت مالیات به شاه حالیه مخالف اسلام است.» (۴۰)

با شروع جنگ جهانی اول و بیشتر شدن اهمیت استراتژیکی راههای فارس و جنوب، انگلستان بدون توجه به دولت مرکزی، یک نیروی مستقل انگلیسی جهت حفظ امنیت منطقه و حمایت از منافع بریتانیا ایجاد نمود. این قوا پلیس جنوب نامیده شد (۴۱) و به تدریج حدود ۱۴۰۰۰ نظامی هندی وارد ایران شده و عده زیادی مزدور ایرانی استخدام می نمایند. (۴۲) در اول شعبان ۱۳۳۶ قمری (۱۲۹۷/۲/۲۲ شمسی) پاسگاه پلیس جنوب در خان زنیان (کوهمره) به عشایر دره شوری قشقائی حمله می برد و از جمله مرتکب اعمال شنیعی می شود. خبر این جنایت موحش به سرعت فارس را در می نوردد و عکس العمل سریع روحانیت و مردم و عشایر غیور را برمی انگیزد. مجتهد لاری با شنیدن خبر متاثر شده و او که از پیش هم بد طولائی در مبارزه با انگلیس ها و روسها داشت و فرمان جهاد علیه آنان صادر نموده بود، فتوای جهاد دیگری علیه «کفار انگلیسی» صادر می کند. (۴۳) وی طی نامه ای که توسط قاصد ویژه خود «حاج سید علیشیر» به صولت الدوله ارسال می دارد او را به جهاد فرمان می دهد. متن نامه چنین است:

«امروز خبر مصیبت وارده به مملکت و ایل جلیل قشقائی را شنیده و دنیا در نظرم تیره و تار گشته است. ببینید بدبختی ما به کجا کشیده شده است که یک عده انگلیسی بی دین باید از اقصی بلاد عالم آمده، با کمک جمعی هندی بت پرست بر ما حکمفرمائی کنند و به ناموس ما لطمه وارد آورند. این است که من که مجتهد و جانشین پیغمبر اسلام (ص) هستم بدینوسیله فتوا می دهم که امروز بر تمام افراد ذکور ایرانی جهاد با این

سرسختانه‌ای علیه نیروهای انگلیسی نموده و عده کثیری از سپاه دشمن را هلاک می‌سازند.^(۴۹) انگلیسیها پس از آنکه سرسختی مجتهد لاری و حمایت همگانی از قیام او را ملاحظه میکنند و تسلیم سردار عشایر را به حکم او می‌نگرند و شور و هیجان انقلابی را در مردم علیه خویش مشاهده می‌کنند به شدت به وحشت افتاده و برای ایجاد شکاف در صف قشقائیها وارد صحنه عمل می‌شوند، سرپرستی سایکس در این باره می‌نویسد:

«چون موفقیت بریتانیا مسلم شد والی فارس به اشاره ما، برادر صولت الدوله را با ایلخانی گری قشقائی منتخب ساخت. قوام نیز به طررفداری ما مشغول اسباب چینی شد. در نتیجه در ایل قشقائی نفاق افتاد و جمعی بر علیه صولت‌الدوله (سردار عشایر) قیام کردند. ستون ما نیز فوراً به حمله پرداخت این مرتبه قشقائیها بارشادت هر چه تمامتر جنگیدند ولی چون عده آنها فوق‌العاده تقلیل یافته بود بزودی روبه فرار نهادند. ایلخانی جدید و قوام به تعقیب آنها رفته، صولت الدوله در فیروز آباد مختصر مقاومتی به عمل آورد و مغلوب شد.^(۵۰)

انگلیس‌ها در صدد دستیابی به مجتهد لاری بودند که او به قیر رفت و از آنجا به درخواست مردم جهرم بدان سامان عزیمت کرد. فرمانفرما، عامل سرسپرده انگلیس و والی فارس در اجرای نقشه انگلیس کوشید تا با حيله و تزویر او را دستگیر کرده تسلیم ژنرال سایکس، فرمانده پلیس جنوب انگلیس نماید. لکن حيله‌اش کارگر نیفتاد و با موج آگاهی و شورش مردم روبرو شد و مانع اجرای نقشه‌اش گردید.^(۵۱)

مجتهد لاری مقاومت خود را تا آخر عمر (شوال ۱۳۴۲/اردیبهشت ۱۳۰۳) در جهرم پی گرفت. از جمله اقدامات او آن بود که قشونی را به سرکردگی

من لم یحکم بما انزل الله فاولئك هم الکافرون اولئک یلعنهم الله و یلعنهم اللاعنون- چنانکه در حق عالم بنی‌اسرائیل فرموده: مثله کمثل الکلب اعز ذلک من الایات والبیئات. به تمام سرداران اعراب^{۵۲} اعلان دهید تا واقف به تکلیف شرعی خود شوند و غیرت عربی را از دست ندهند که اسیر کفار شوند.

اقل خدام الشریعه السمطهره صحیح عبده
عبدالحسین الموسوی

در پی این فتوای مجتهد لاری قیام همگانی سراسر جنوب را فرا می‌گیرد.^(۴۶) وی برای تشویق مجاهدین و تهییج ملت و بسیج مردم به منظور مقابله با هجوم بیگانگان به قریه کورده لارستان عزیمت می‌نماید. از آنطرف انگلیسیها پس از تصرف بوشهر، شیراز را تحت نظر و نفوذ خود آورده و آهنگ تصرف لارستان می‌کنند و قشونی به لار فرستاده و اطراف قریه «کورده» را محاصره می‌کنند، هنگام ورود قشون به منطقه و محاصره قریه کورده مجتهد لاری در محراب مسجد به نماز جماعت ایستاده بود، رئیس علیمراد که مردی مجاهد و شجاع و از مریدان و فدائیان او بود وارد مسجد شده و وی را در حال نماز بر ترک اسب خود سوار کرده و از میان دوازده هزار قشون انگلیس که رو به قریه آورده بودند بیرون می‌برد انگلیسیها آندورا هدف گلوله قرار داده و تیرباران می‌کنند و چند گلوله به عبا و عمامه مجتهد اصابت کرده ولی هیچیک به بدنش نمی‌رسد و این معنی را مریدان حمل بر کرامتش کردند.^(۴۷)

لشکر انگلیس قریه را ویران کرده و به چپاول و غارت می‌پردازد و مسجد و محراب را به آتش کشیده و به سوی لاری روندو خانه او را غارت نموده و خاندان او را به اسیری به شیراز اعزام می‌دارند. مجتهد لاری با روحیه‌ای خستگی ناپذیر برای تداوم مبارزه با متجاوزین انگلیسی به فیروزآباد می‌رود^(۴۸). سردار عشایر و مجاهدین نیز تحت قیادت مجتهد لاری مقاومت

^{۵۰} منظور ایل خمه فارس است.

است.

نظریه مجتهد لاری در باره «دفاع و جهاد» و شیوه‌های عملی او در مقابله با استکبار نیز از این قاعده مستثنی نیست و امروز شاهد این حقیقت هستیم که این اندیشه‌های بلند با تکوین عمیق‌تری در تفکر و نظرات بنیانگذار جمهوری اسلامی و رهبر عالیقدر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی سامان یافته و ملت غیور ایران به رهبری آنحضرت در برابر استکبار جهانی به سرکردگی شیطان بزرگ آمریکا قد برافراشته و می‌رود تا به فضل الهی جهان را از شرارت آن، رهائی بخشد و در این زمینه گامهای استوار و اصولی بلندی برداشته شده است.

سپهسالار حسین حاجی آبادی به بندر عباس که در تصرف انگلیس‌ها بود فرستاد. قشون او بندر عباس را فتح کرده و مرکز قنسولگری انگلیس را در آنجا تسخیر نموده و مأمورین جاسوس و مسئولین قنسولگری از طریق دریا فرار می‌کنند. (۵۲)

مجتهد لاری لعن بر انگلیس‌ها و روسها را ذکر مذهبی می‌دانست و در نماز شب هم آنها را لعن می‌کرد و بدین ترتیب مرگ بر استکبار را عبادت تلقی می‌نمود. (۵۳)

بررسی تاریخ اندیشه و تفکر، این مطلب را روشن می‌کند که اغلب برای این که بتوان طرز تفکری را به صورت کامل ارائه داد مستلزم زمان بسیار طولانی

یادداشتها

- ۱- توضیحات مفصل زندگانی آن فقید سعید در آثار زیر آورده شده است: حاج آقا بزرگ تهرانی مؤلف (الذریعه)، نقباء البشر فی القرن الرابع عشر، مطبعه الاداب نجف ۱۳۸۱ هجری - ۱۹۶۲ میلادی، ص ۱۰۴۸-۱۰۵۰.
- ۲- شیخ عبدالحمید مهاجری، شجره طیبه نقل از گلشن حسینی، ۱۳۷۰ قمری، شیراز، محمد حسین رکن زاده آدمیت، دانشمندان و سخن سرایان فارس، ج ۴، علی دوانی، نهضت روحانیون ایران، ج ۲.
- ۳- سید محمد تقی آیت اللهی، مبارزات سید عبدالحسین نجفی لاری، دیدگاهها و نقش او در تکوین حکومت اسلامی، ۱۳۶۰ بنیاد مستضعفان نیویورک.
- ۴- سید محمد تقی آیت اللهی، امانتدار پیامبران، ۱۳۶۱ انتشارات مؤسسه انجام کتاب تهران.
- ۵- سید محمد تقی آیت اللهی، ولایت فقیه زیر بنای فکری مشروطه مشروعه، ۱۳۶۳ انتشارات امیرکبیر تهران.
- ۶- سید محمد تقی آیت اللهی، ولایت فقیه زیر بنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۱۳۵-۱۳۶.
- ۷- سید عبدالحسین لاری، تعلیقات المکاسب، ج ۲، ص ۳۷۸-۴۰۶.
- ۸- سید عبدالحسین لاری، قانون در اتحاد دولت و ملت، ص ۵-۹.
- ۹- سید عبدالحسین لاری، قانون مشروطه مشروعه، ص ۵۳.
- ۱۰- سید عبدالحسین لاری، تعلیقات المکاسب، ج ۲، ص ۳۷۸-۴۰۶.
- ۱۱- سید عبدالحسین لاری، تعلیقه علی وسائل الشیعه، کتاب الجهاد.
- ۱۲- محمد حسین رکن زاده آدمیت، فارس و جنگ بین الملل، ج ۲، ص ۳۵۵-۳۵۶، سید محمد تقی آیت اللهی، ولایت فقیه زیر بنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۸۳.
- ۱۳- سید عبدالحسین لاری، حاشیه بر جامع عباسی شیخ بهائی، ص ۱۴۸.
- ۱۴- همانجا، ص ۱۴۹.
- ۱۵- دفتر امام جمعه جهرم، جزوه فتوکی حکم جهاد آیت الله العظمی سید عبدالحسین لاری، محرم ۱۴۰۸ هجری قمری.
- ۱۶- سید محمد تقی آیت اللهی، امانتدار پیامبران، ص ۱۳۹-۱۴۰.
- ۱۷- شیخ عبدالحمید مهاجری، شجره طیبه، ص ۳۷، رکن زاده آدمیت، فارس و جنگ بین الملل ج ۲، ص ۳۵۶.
- ۱۸- مهاجری، شجره طیبه، ص ۲۷.
- ۱۹- سید عبدالحسین لاری، قانون مشروطه مشروعه، ص ۴۱-۴۳، مهاجری، شجره طیبه، ص ۳۶-۳۷.
- ۲۰- مهاجری، شجره طیبه، ص ۳۷-۳۹، آیت اللهی، امانتدار پیامبران، ص ۱۴۲.
- ۲۱- سید عبدالحسین لاری، آیات الظالمین، ص ۷۰۶-۷۰۷، ۶۸-۷۶، آیت اللهی، ولایت فقیه زیر بنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۱۵۰-۱۵۲.
- ۲۲- سید عبدالحسین لاری، قانون مشروطه مشروعه، ص ۱۷-۲۴، آیت اللهی، مبارزات سید عبدالحسین نجفی لاری، دیدگاهها و نقش او در تکوین حکومت اسلامی، ص ۲۹.

- ۱۹- دفتر امام جمعه جهرم، جزوه فتوکپی حکم جهاد ایستاله العظمی سید عبدالحسین لاری، ص ۳.
- ۲۰- Musawi Lari. *Western Civilization through Muslim eyes*. Forward.
- ۲۱- حسن معاصر، تاریخ استقرار مشروطیت ایران، مستخرجه از اسناد محرمانه وزارت امور خارجه انگلستان، چاپ دوم، ص ۱۰۹۹-۱۱۰۰ تهران.
- ۲۲- ایرج افشار، اوراق تازه یاب مشروطیت، ۱۳۵۹ تهران، ص ۱۷۷، ۲۶.
- ۲۳- یادداشت شماره ۲۰، نیز رجوع کنید: مخبر السلطنه، خاطرات و خطرات، ص ۲۵۵-۲۵۶، براون، انقلاب ایران، ص ۳۲۲.
- ۲۴- یادداشت شماره ۲۰، آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران، ص ۹۲-۹۱.
- ۲۵- تمبرهای یادگاری ایران، ۱۳۴۶ تهران، مخبر السلطنه، خاطرات و خطرات، ص ۳۱۷، آیت‌اللهی، ولایت فقیه زیربنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۷۵، ۱۶۹.
- ۲۶- مخبر السلطنه، خاطرات و خطرات، ص ۲۵۵-۲۵۶.
- ۲۷- براون، انقلاب ایران، ص ۳۲۲.
- ۲۸- رکن زاده آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل، ص ۳۵۴-۳۵۵.
- ۲۹- مهاجری، شجره طیبه، ص ۳۶-۳۷، سیدعبدالحسین لاری، قانون مشروطه مشروعه، ص ۴۱-۴۳.
- ۳۰- آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران، ص ۹۶، ۱۴۵.
- ۳۱- سید غلامرضا سمیدی، مقاله مستشرقین و اسلام، در محمد خاتم پیامبران، ج ۲، ص ۲۷۰.
- ۳۲- سیدعبدالحسین لاری، قانون مشروطه مشروعه، ص ۱۷-۲۴.
- ۳۳- همانجا، ص ۳۵-۳۶.
- ۳۴- همانجا، ص ۳۶-۳۸.
- ۳۵- سیدعبدالحسین لاری، قانون در اتحاد دولت و ملت، ص ۱۲-۱۵.
- ۳۶- یادداشت شماره ۲۰ آیت‌اللهی، ولایت فقیه زیربنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۳۴-۳۵ «کتاب آبی» نشریه وزارت امور خارجه انگلستان، براون، انقلاب ایران، ص ۳۳۵-۳۳۶ و ص ۵۴۳-۵۴۴، احمد کسروی، تاریخ مشروطه ایران، ص ۵۴۵، هاشمی، دیوان مذاکرات نخستین دوره مجلس شورایی.
- ۳۷- عبدالله شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۱۹-۲۲۰، سید محمد تقی آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران، فصل پنجم.
- ۳۸- م.س. ایوانف، تاریخ نوین ایران، ترجمه
- هوشنگ تیزابی و...، ۱۳۵۶
- ۳۹- عبدالله شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۲۲، سید محمدتقی آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران فصل پنجم
- ۴۰- کتاب آبی، چاپ قدیم، تهران ۱۳۳۱ قمری، ج ۱، ص ۴۸.
- ۴۱- محمد ناصر صولت قشقائی، سالهای هجران، به تصحیح نصرالله حدادی، ص ۱۶، تهران، ۱۳۶۶، پیمان، ایل قشقائی، ص ۲۰.
- ۴۲- رکن زاده آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل اول، ص ۳۵۰.
- ۴۳- عبدالله شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۲۹، پیمان، ایل قشقائی، ص ۲۳، آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل، ج ۲، ص ۳۴۰، ص ۳۵۵-۳۵۷، مهاجری، شجره طیبه، ص ۱۴-۱۵، آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۴، ص ۵۸۰-۵۸۱ و فلوری‌دا سفیری، پلیس جنوب ایران، ترجمه منصوره اتحادیه و...، ص ۲۳۱-۲۳۲.
- ۴۴- آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل، ج ۲، ص ۳۵۵، آیت‌اللهی، ولایت فقیه زیربنای فکری مشروطه مشروعه، چاپ دوم، ص ۸۳-۸۴، شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۲۹، علی دوانی، نهضت روحانیون ایران، ج ۲، ص ۱۴-۱۵.
- ۴۵- آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل، ج ۲، ص ۳۵۶-۳۵۷، آیت‌اللهی، ولایت فقیه زیربنای فکری مشروطه مشروعه، چاپ دوم، ص ۸۴-۸۵، شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۳۰، علی دوانی، نهضت روحانیون ایران، ج ۲، ص ۲۶-۳۰.
- ۴۶- شهبازی، ایل ناشناخته، ص ۲۳۰، آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران، فصل پنجم
- ۴۷- مهاجری، شجره طیبه، ص ۱۳-۱۴، آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۴، ص ۵۸۰-۵۸۱.
- ۴۸- مأخذ قبل
- ۴۹- آدمیت، فارس و جنگ بین‌الملل، ج ۲، ص ۳۵۵-۳۵۶، صولت قشقائی، سالهای هجران، ص ۱۹.
- ۵۰- پیمان، ایل قشقائی، ص ۲۵، سرپرسی سایکس، تاریخ مختصر ایران
- ۵۱- مهاجری، شجره طیبه، ص ۱۵-۱۶، آدمیت، دانشمندان و سخنسرایان فارس، ج ۴، ص ۵۸۱، نیز فارس و جنگ بین‌الملل، ج ۲، ص ۳۴۴.
- ۵۲- آیت‌اللهی، امانتدار پیامبران، ص ۱۱۷، نیز ولایت فقیه زیربنای فکری مشروطه مشروعه، ص ۹۳.
- ۵۳- برنامه سیمای فرزانهگان، صدای جمهوری اسلامی ایران، جمعه ۱۳۶۳/۲/۲۱